

UWAGI ANALITYCZNE

Gospodarstwa domowe

W końcu maja 2002 r. w woj. dolnośląskim było 1066,9 tys. gospodarstw domowych, w tym 804,0 tys. (tj. 75,4%) w miastach a 262,9 tys. (tj. 24,6%) na wsi.

W porównaniu z grudniem 1988 r. liczba gospodarstw domowych zwiększyła się o 11,2%, przy czym wzrost ten był znacznie większy w miastach (13,5%) niż na wsi (4,7%). Podobne tendencje zaobserwowano w kraju - dynamika wyniosła odpowiednio 11,4%, 14,0% i 6,5%.

Tabl. I. Gospodarstwa domowe i ludność w latach 1988 i 2002

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe			Ludność w gospodarstwach domowych			Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym	
	1988	2002	1988=100	1988	2002	1988=100	1988	2002
	w tysiącach			w tysiącach			1988	2002
Ogółem.....	959,2	1066,9	111,2	2884,8	2873,9	99,6	3,01	2,69
Miasta.....	708,3	804,0	113,5	2035,5	2048,6	100,6	2,87	2,55
Wieś.....	250,9	262,9	104,7	849,3	825,3	97,2	3,38	3,14

Liczba ludności w gospodarstwach domowych wyniosła 2873,9 tys. i było to mniej niż w grudniu 1988 r. ogółem o 0,4%, przy czym w miastach odnotowano wzrost o 0,6%, a na wsi spadek o 2,8%. W kraju liczba ludności w gospodarstwach domowych wzrosła o 1,9% (w miastach wzrosła o 3,3%, na wsi spadła o 0,4%).

Spośród 1066,9 tys. gospodarstw domowych 136,9 tys. stanowiły gospodarstwa z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (działki). Zamieszkiwało w nich 474,0 tys. osób, tj. 16,4% ogółu ludności w gospodarstwach domowych.

Wielkość gospodarstw domowych – mierzona średnią liczbą osób w gospodarstwie – zmniejszyła się w stosunku do 1988 r. zarówno w miastach jak i na wsi. W 2002 r., podobnie jak w 1988, przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym była wyższa na wsi niż w mieście i wyniosła:

- ogółem 2,69 (w 1988 r. 3,01),
- w miastach 2,55 (w 1988 r. 2,87),
- na wsi 3,14 (w 1988 r. 3,38).

W 2002 r. w porównaniu z rokiem 1988 znacznie wzrósł udział gospodarstw jednoosobowych w ogólnej liczbie gospodarstw domowych – o 7,7 pkt. W tym okresie zwiększył się także udział gospodarstw dwuosobowych – o 1,6 pkt., natomiast zmniejszył się udział gospodarstw trzy i czteroosobowych – o 5,9 pkt. oraz pięć i więcej osobowych – o 3,4 pkt.

W miastach częściej niż na wsi występowały gospodarstwa jednoosobowe (27,8% wobec 20,1% na wsi) i dwuosobowe (25,9% i 21,1%). Na terenach wiejskich kilkakrotnie częściej niż w miastach występowały gospodarstwa duże – pięćosobowe i większe (20,0% wobec 7,9%).

Największą przeciętną liczbę osób w gospodarstwie domowym odnotowano w powiatach: milickim (3,29), trzebnickim (3,15), średzkim (3,14), górowskim (3,13), wrocławskim (3,12) i oleśnickim (3,10).

Spośród 1066,9 tys. gospodarstw domowych 770,0 tys., tj. 72,2% (w kraju 73,6%) było tworzonych przez co najmniej jedną rodzinę, pozostałe 27,8% to gospodarstwa nierodzinne.

Tabl. II. Gospodarstwa domowe według liczby osób i składu rodzinnego

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe według liczby osób							
	razem	1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Ogółem (w tys.)....	1066,9	276,3	263,7	222,7	187,9	74,2	26,6	15,6

Gospodarstwa:									
jednorodzinne	728,1	-	245,5	220,8	177,3	60,5	16,4	7,6	
dwurodzinne	40,1	-	-	-	10155	13549	9854	6585	
trzy i więcej rodzinne	1,7	-	-	-	-	-	0,3	1,4	
nierodzinne.....	296,9	276,3	18,2	1,90	0,4	0,1	0,0	0,0	

W gospodarstwach jednorodzinnych przeważały gospodarstwa dwuosobowe (33,7%) i trzyosobowe (30,3%). Gospodarstwa siedmio i więcej osobowe stanowiły zaledwie 1,0% gospodarstw jednorodzinnych (w miastach 0,5%, na wsi 2,5%).

Wśród gospodarstw dwurodzinnych najczęściej było pięcioosobowych (33,8%), a wśród trzy i więcej rodzinnych – siedmio i więcej osobowych (82,8%). Blisko 98% gospodarstw dwurodzinnych to gospodarstwa ze sobą spokrewnione, a głową gospodarstwa w zdecydowanej większości z nich (85,2%) był członek rodziny starszego pokolenia.

Gospodarstwa nierodzinne to w zdecydowanej większości gospodarstwa jednoosobowe (93,1%). W gospodarstwach nierodzinnych wieloosobowych przeważały gospodarstwa dwuosobowe (6,1%).

W gospodarstwach domowych najczęściej było osób w wieku 45–49 lat (9,0% ogólnej liczby ludności w gospodarstwach domowych); w gospodarstwach jednoosobowych przeważały osoby w wieku 70–74 lat (10,7%).

Głową gospodarstw domowych byli przeważnie mężczyźni (62,2%) w wieku 45–49 lat (14,8% mężczyzn będących głową gospodarstwa domowego).

Rodziny

Liczba rodzin w końcu maja 2002 r. została ustalona na 813,6 tys. W miastach zamieszkiwało 589,6 tys. rodzin (tj. 72,5%), a na wsi 224,1 tys. (tj. 27,5%). Dominującym typem rodziny, zarówno w miastach, jak i na wsi, były małżeństwa z dziećmi, które stanowiły 52,1% rodzin ogółem, w miastach – 49,9%, na wsi – 57,8% (w kraju odpowiednio 56,0%, 53,2% i 60,9%).

Drugim pod względem liczebności typem rodziny były małżeństwa bez dzieci, które stanowiły 22,6% wszystkich rodzin w województwie; w miastach – 23,5%, na wsi – 20,3% (w kraju odpowiednio 22,7%, 23,4%, 21,4%). Ten typ rodzin obejmuje zarówno małżeństwa starsze, których dzieci usamodzielniały się i założyły własne rodziny jak i pozostałe małżeństwa, które nie mają dzieci.

Tabl. III. Rodziny w gospodarstwach domowych według typów

Typ rodziny a – w tysiącach b – w odsetkach	Ogółem	Miasta	Wieś
Ogółem.....	813,6	589,6	224,0
a	100,0	100,0	100,0
Małżeństwa bez dzieci....	183,9	138,5	45,4
a	22,6	23,5	20,3
b			
Małżeństwa z dziećmi.....	424,0	294,4	129,6
a	52,1	49,9	57,8
b			
Partnerzy bez dzieci.....	10,8	8,8	1,9
a	1,3	1,5	0,9
b			
Partnerzy z dziećmi	14,0	10,1	4,0
a	1,7	1,7	1,8
b			
Samotne matki	160,7	122,6	38,1
a	19,8	20,8	17,0
b			
Samotni ojcowie.....	20,3	15,2	5,1
a	2,5	2,6	2,2
b			

W województwie dolnośląskim odnotowano, w ogólnej liczbie rodzin, wyższy niż w kraju odsetek partnerów bez dzieci (1,3% wobec 0,8%), partnerów z dziećmi (1,7% wobec 1,1%), matek z dziećmi (19,8% wobec 17,2%) i ojców z dziećmi (2,5% wobec 2,2%).

Badana po raz pierwszy w 2002 r. grupa partnerów to 3,0% rodzin dolnośląskich (w kraju 1,9%) i zdecydowana ich większość (76,2%) mieszkała w miastach. Ponad połowę rodzin partnerskich tworzyły rodziny z dziećmi. Woj. dolnośląskie z liczbą 14,0 tys. rodzin partnerskich z dziećmi zajmowało pierwsze miejsce w kraju (przed woj. śląskim – 13,9 tys. i mazowieckim – 12,9 tys.).

Wśród typów rodzin najmniej jest samotnych ojców – 20,3 tys. (tj. 2,5% ogólnej liczby rodzin), w tym 15,2 tys. (tj. 75,0%) w miastach. Liczba samotnych ojców plasowała woj. dolnośląskie na 3 miejscu w kraju (po woj. mazowieckim – 33,8 tys. i śląskim – 29,3 tys.).

Wśród 813,6 tys. rodzin w woj. dolnośląskim 619,0 tys. (tj. 76,1%) to rodziny z dziećmi, w tym 464,4 tys. (tj. 75,0%) to rodziny z dziećmi do lat 24 na utrzymaniu.

Z ogólnej liczby rodzin z dziećmi na utrzymaniu, najliczniejszą grupę stanowiły rodziny z jednym dzieckiem – 51,3% i z dwojgiem dzieci - 35,6%. Spośród wszystkich typów rodzin z dziećmi na utrzymaniu najliczniejszą grupę stanowiły małżeństwa 348,0 tys. (74,9% rodzin z dziećmi na utrzymaniu). Małżeństw utrzymujących jedno dziecko odnotowano 46,4%, a utrzymujących dwoje dzieci 39,0%. Spisane rodziny partnerów z dziećmi - 12,4 tys. (największa liczba tego typu rodzin w kraju) miały na utrzymaniu głównie jedno dziecko (55,1%).

Tabl. IV. Rodziny z dziećmi w gospodarstwach domowych według typu i liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu

Typ rodziny	Rodziny z dziećmi ogółem	Rodziny bez dzieci do lat 24 na utrzymaniu	Rodziny według liczby dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu					
			razem	1	2	3	4	5 i więcej
			w tysiącach			w odsetkach		
Ogółem	619,0	154,6	464,4	51,3	35,6	9,7	2,3	1,1
małżeństwa.....	424,0	76,0	348,0	46,4	39,0	10,8	2,6	1,2
partnerzy	14,0	1,6	12,4	55,1	28,2	10,7	3,7	2,3
samotne matki.....	160,7	66,5	94,2	66,7	25,2	5,9	1,5	0,7
samotni ojcowie.....	20,3	10,5	9,8	72,6	21,0	4,9	1,1	0,4
Miasta	442,3	112,1	330,2	55,0	35,0	7,9	1,5	0,6
małżeństwa.....	294,5	54,8	239,7	50,3	38,9	8,6	1,6	0,6
partnerzy	10,0	1,2	8,8	57,5	28,0	9,9	2,8	1,8
samotne matki.....	122,6	48,4	74,2	68,1	24,9	5,2	1,2	0,6
samotni ojcowie.....	15,2	7,7	7,5	75,1	19,8	4,1	0,7	0,3
Wieś	176,7	42,5	134,2	42,2	37,0	14,2	4,3	2,3
małżeństwa.....	129,5	21,2	108,3	38,0	39,4	15,6	4,6	2,4
partnerzy	4,0	0,4	3,6	48,6	28,9	12,9	5,8	3,8
samotne matki.....	38,1	18,1	20,0	61,6	26,4	8,3	2,3	1,4
samotni ojcowie.....	5,1	2,8	2,3	64,4	24,9	7,8	2,0	0,9

Ogółem w rodzinach w woj. dolnośląskim spisano 1036,1 tys. dzieci, w tym 775,5 tys. (tj. 74,8%) to dzieci poniżej 25 lat pozostające na utrzymaniu rodziny; wśród nich najliczniejsza była grupa w wieku 7-14 lat – 286,4 tys. (tj. 36,9% dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu).

Największa liczba dzieci w wieku do 24 lat pozostających na utrzymaniu – 604,7 tys. – żyła w rodzinach typu małżeństwo z dziećmi. Stanowiły one 78,0% ogólnej liczby dzieci pozostających na utrzymaniu (w miastach 75,2%, na wsi 83,6%).

Przeciętna liczba dzieci na utrzymaniu wynosiła w 2002 roku 1,67 (w kraju 1,78), w tym w miastach 1,58 (w kraju 1,64), a na wsi 1,89 (w kraju 2,01). Mniejszą przeciętną liczbę dzieci do lat 24 na utrzymaniu odnotowano jedynie w woj. łódzkim (1,66). Największą przeciętną liczbę dzieci na utrzymaniu miały w woj. dolnośląskim małżeństwa mieszkające na wsi – 1,96 (w kraju 2,08).

W woj. dolnośląskim w 2002 r. było 181,0 tys. rodzin niepełnych, w tym 160,7 tys. (tj. 88,8%) to rodziny tworzone przez samotną matkę i dzieci. Zdecydowana większość rodzin niepełnych – 76,1% - mieszkała w miastach (w kraju 68,7%).

Liczba rodzin niepełnych mających na utrzymaniu dzieci do lat 24 wyniosła 104,0 tys. Wśród nich 67,3% posiadało jedno dziecko.

Wśród rodzin z dziećmi do lat 24 pozostających na utrzymaniu rodziny samotnych matek z dziećmi stanowiły 20,3%, a rodziny samotnych ojców 2,1%.

W 2002 r. w odróżnieniu od poprzednich spisów obok rodzin wchodzących w skład gospodarstw domowych spisane zostały także rodziny w gospodarstwach zbiorowych – ich liczbę ustalono na 650. Rodziny te mieszkały głównie w domach studenckich – 282 rodziny (tj. 43,4%) i hotelach pracowniczych – 186 (tj. 28,6%). Blisko połowa rodzin mieszkających w gospodarstwach zbiorowych (46,5%) nie miała na utrzymaniu dzieci do lat 24, a 38,8% rodzin miało na utrzymaniu jedno dziecko.

Wśród rodzin spisanych w gospodarstwach zbiorowych 62,0% stanowiły małżeństwa (w tym 59,3% z dziećmi).

Źródła utrzymania

Spośród 1066,9 tys. gospodarstw domowych najwięcej (44,9%) było gospodarstw, w których przynajmniej jedna osoba pracowała i nie było osób bezrobotnych. Drugą pod względem liczebności grupą były gospodarstwa domowe, w których nie było osób zaliczanych do aktywnych (pracujący i bezrobotni) – 28,4%.

Tabl. V. Gospodarstwa domowe według aktywności ekonomicznej osób

Wyszczególnienie	Ogółem	Miasta	Wieś
Ogółem w tys.	1066,9	804,0	262,9
Gospodarstwa domowe bez bezrobotnych z przynajmniej jedną osobą pracującą.....	478,7	363,5	115,2
Gospodarstwa domowe z przynajmniej jedną osobą bezrobotną bez osób pracujących.....	114,3	83,3	31,0
Gospodarstwa domowe z przynajmniej jedną osobą bezrobotną i przynajmniej jedną osobą pracującą.....	145,5	101,9	43,6
Gospodarstwa domowe bez osób aktywnych (bez pracujących i bezrobotnych).....	303,3	233,0	70,3
Gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami o nieustalonym statusie zawodowym.....	25,1	22,4	2,7

Udział gospodarstw domowych z przynajmniej jedną osobą bezrobotną i jedną pracującą wyniósł 13,6%, natomiast z jedną osobą bezrobotną i bez osób pracujących – 10,7%.

Gospodarstwa, dla których głównym źródłem utrzymania była praca stanowiły 49,0% ogółu gospodarstw domowych. Była to w zdecydowanej większości (82,5%) praca najemna. Praca poza rolnictwem stanowiła główne źródło utrzymania dla 45,8% gospodarstw, a w rolnictwie dla 3,2%.

Udział gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania jest niezarobkowe źródło utrzymania wyniósł 45,6%, natomiast 4,5% deklarowało, że jest na utrzymaniu, a 0,3% że ich głównym źródłem utrzymania są inne dochody.

W 2002 r. na 100 gospodarstw utrzymujących się głównie z dochodów z pracy przypadały 93 gospodarstwa, które określiły, że ich głównym źródłem utrzymania jest niezarobkowe źródło utrzymania.

Tabl. VI. Gospodarstwa domowe według liczby osób w gospodarstwie i głównego źródła utrzymania

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa domowe według liczby osób						
		1	2	3	4	5	6	7 i więcej
Ogółem w tys.	1066,9	276,3	263,7	222,7	187,9	74,2	26,6	15,6
Praca.....	523,0	79,3	88,0	136,8	140,2	52,2	17,2	9,3
poza rolnictwem.....	489,0	75,2	83,9	130,7	131,8	46,5	14,0	6,9
w rolnictwie.....	34,0	4,0	4,1	6,1	8,4	5,7	3,2	2,5
Niezarobkowe źródło utrzymania	486,3	158,9	166,7	80,0	44,3	21,1	9,1	6,1
Inne dochody.....	2,6	1,1	0,5	0,5	0,4	0,1	0,0	0,0
Na utrzymaniu.....	47,6	36,6	5,7	3,2	1,6	0,4	0,1	0,0
Nieustalone	7,4	0,4	2,9	2,2	1,4	0,4	0,1	0,0

W grupie gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania jest niezarobkowe źródło utrzymania ponad połowa gospodarstw utrzymywała się z emerytury (stanowiły one 22,9% ogółu gospodarstw domowych). Emerytura rolna była głównym źródłem utrzymania dla 1,7% gospodarstw domowych (w mieście 0,3%, na wsi 5,9%). Renta inwalidzka jest głównym źródłem utrzymania dla 9,6% gospodarstw, a zasiłek dla bezrobotnych - dla 2,1% gospodarstw (1,9% w mieście, 2,6% na wsi). Znaczący udział w źródłach dochodu miała również renta rodzinna, która stanowiła główne źródło utrzymania dla 4,1% gospodarstw domowych.

Z ogólnej liczby gospodarstw domowych w woj. dolnośląskim dominującą grupę społeczno-ekonomiczną (39,3%) stanowiły gospodarstwa pracowników. Wśród nich najwięcej było gospodarstw trzyosobowych (26,9%) i czteroosobowych (26,5%). Udział gospodarstw pracowników użytkujących gospodarstwo rolne (działkę), czyli gospodarstw których środkiem utrzymania jest łączny dochód z pracy najemnej i z użytkowania gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie wyniósł 1,5%.

Wyniki spisu w 2002 r. wykazały 1,9% gospodarstw rolników w województwie, tj. gospodarstw, dla których wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania był dochód z użytkowanego indywidualnego gospodarstwa rolnego; w mieście gospodarstwa takie stanowiły 0,2%, a na wsi 6,8% ogólnej liczby gospodarstw domowych.

Wśród gospodarstw utrzymujących się z niezarobkowych źródeł najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa emerytów (24,6%) i rencistów (14,1%) ogółu gospodarstw domowych w województwie. Odsetek gospodarstw emerytów był wyższy w mieście – 25,1% (na wsi – 22,9%), natomiast rencistów był wyższy na wsi – 16,5% (w mieście – 13,3%).

Gospodarstwa domowe rencistów to głównie gospodarstwa jednoosobowe (36,8%), natomiast emerytów – dwuosobowe (41,5%).

Większy odsetek gospodarstw utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł występował na wsi (7,5%) niż w mieście (6,8%).